

МАКАРЕНКО Яна,

*кандидатка біологічних наук, старша викладачка
кафедри початкової освіти Полтавського національного
педагогічного університету імені В. Г. Короленка*

РОЛЬ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Сучасні суспільні виклики висувають нові вимоги до освіти, зокрема щодо формування екологічно грамотного молодого покоління, здатного діяти на основі екоцентричного підходу у взаємодії з природним середовищем. Освітня парадигма сьогодення орієнтується на розвиток екологічної грамотності, що передбачає формування екологічної компетентності як на рівні особистості, так і суспільства в цілому.

Державний стандарт початкової загальної освіти висуває нові вимоги до закладів вищої освіти, спрямовані на удосконалення та підвищення якості професійної підготовки майбутніх вчителів початкових класів, які формують засади екологічної компетентності учнів. У зв'язку з цим майбутній вчитель початкових класів має здобути глибоку природничу освіту, яка передбачає всебічне розуміння навколишнього світу, формування ключових життєвих цінностей та усвідомлення ролі людини в природному середовищі. Отже, важливою складовою професійної підготовки вчителя є опанування фундаментальних знань природоохоронного характеру, що створюють підґрунтя для формування його екологічної компетентності [3].

Підготовка майбутніх учителів до професійної діяльності в екологічному контексті є предметом наукових досліджень багатьох учених, зокрема І. Богданової, А. Капської, І. Кобиляцької, З. Курлянд, Н. Сметанського, Л. Чайки та інших. Формування екологічної компетентності та культури майбутніх педагогів, зокрема вчителів початкових класів, у процесі навчання у закладах

вищої освіти висвітлюється в роботах І. Бузенка, А. Варениченка, В. Ковалю, В. Мелаша, А. Шевантаєвої та інших дослідників.

Екологічна компетентність є невід'ємною складовою підготовки майбутнього вчителя для роботи в умовах Нової української школи. Вона охоплює систему екологічних знань, умінь і навичок раціонального використання природних ресурсів, здатність долучатися до розв'язання екологічних проблем, а також усвідомлення наслідків власної діяльності для довкілля. Такий рівень підготовки стане основою для ефективного формування екологічної компетентності в учнів молодшого шкільного віку [4].

Аналіз навчальних планів і практики підготовки у закладах вищої освіти свідчить про необхідність проєктування змісту освітніх програм із врахуванням специфіки змісту природничої освітньої галузі. Важливо, щоб майбутні вчителі початкових класів ознайомлювалися зі змістовими лініями та ключовими екологічними поняттями, які формуються в молодших школярів під час навчального процесу. Освітньо-професійні програми повинні включати екологічний компонент, а зміст навчальних дисциплін має відповідати актуальній екологічній інформації відповідного профілю.

У цьому контексті особливого значення набуває розробка цілісної моделі професійної підготовки майбутніх педагогів до реалізації завдань екологічної освіти і виховання. Без системного підходу вивчення екології ризикує перетворитися на фрагментарне і несистематизоване, що унеможливило б формування цілісного екологічного світогляду, необхідного для ефективної педагогічної діяльності [4].

Проблематика екології та збереження навколишнього середовища інтегрується в зміст таких навчальних курсів, як «Основи природознавства» (ботаніка, зоологія та землезнавство) та «Екологія». Ці дисципліни сприяють формуванню у студентів знань про закономірності існування життя на Землі, природні взаємозв'язки, значення природи для людства, екологічну ситуацію на

планеті та вплив людини на довкілля. Особливу роль у цьому контексті відіграє дисципліна «Екологія», яка поглиблює екологічну обізнаність майбутніх педагогів [3].

Значну роль в екологічному вихованні студентів відіграють навчальна польова практика. Вона сприяє формуванню еколого-ціннісних орієнтацій, навчають свідомого й відповідального ставлення до природи, забезпечують живий контакт із природним середовищем. Крім того, вони розвивають естетичне сприйняття природи та моральне усвідомлення необхідності її збереження.

Важливе місце в структурі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів займає дисципліна «Методика навчання природничої освітньої галузі». Її мета – підготувати висококваліфікованих фахівців, які вміють ефективно організовувати навчальний процес з урахуванням змісту природничої освітньої галузі та вікових особливостей молодших школярів, застосовуючи сучасні педагогічні підходи, форми і методи навчання.

У процесі оновлення змісту початкової освіти відповідні зміни були впроваджені й у програми професійної підготовки майбутніх учителів у закладах вищої освіти. Так, у навчальних планах за спеціальністю «Початкова освіта» з 2018 року запроваджуються нові дисципліни природничого спрямування, що відповідають сучасним освітнім підходам і потребам Нової української школи. Серед них – інтегрований курс «Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ», який орієнтується на компетентнісний підхід до навчання. Вивчення цієї освітньої компоненти сприяє поглибленню знань про природне та соціальне середовище, формуванню цілісного уявлення про світ у його єдності природи й суспільства, а також розвитку ключових компетентностей, необхідних майбутньому вчителю для реалізації освітніх завдань Нової української школи [2].

Екологічна освіта майбутніх учителів початкових класів повинна бути спрямована не лише на поглиблення екологічних знань через інтеграцію екологічних аспектів у загальні та спеціальні навчальні дисципліни, а також

впровадження додаткових курсів. Водночас особливе значення має психолого-педагогічний компонент підготовки студентів до екологічної просвіти учнів, який дає змогу поступово перетворювати абстрактні екологічні знання у особистісно значущий досвід організації та реалізації екологічної діяльності. Це сприяє переходу від формування окремих умінь і навичок до їх системного поєднання і розвитку компетенцій. Отже, формування екологічної компетентності у майбутніх учителів початкових класів у процесі професійної підготовки вимагає розробки нових підходів до цільових, змістових і технологічних аспектів навчання студентів [1].

Природничі дисципліни відіграють ключову роль у формуванні екологічної компетентності майбутніх учителів початкових класів, оскільки забезпечують необхідні знання, уміння та ціннісні орієнтації для ефективного екологічного виховання учнів. Вони створюють фундамент для розвитку відповідального ставлення до природи та здатності впроваджувати екологічні практики у навчальний процес, що є важливим аспектом підготовки сучасного педагога.

Список використаних джерел

1. Котяш І. Формування екологічної компетентності майбутніх учителів початкових класів у закладах вищої педагогічної освіти на всіх рівнях підготовки. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2019. Вип. 26(1). С. 179–184. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2019_26%281%29__33
2. Котяш І. Реалізація екологічної компетентності майбутніх вчителів початкових класів у зв'язку із впровадженням концепції Нової української школи. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 34(3). С. 245–249. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2020_34\(3\)__40](http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2020_34(3)__40)
3. Партола В. В., Смолянюк Н. М., Старікова Л. П. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до екологічного виховання учнів. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки*. 2020. № 3(2). С. 96–102. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vznu_ped_2020_3%282%29__16

4. Турбар Т. В. , Кідун Л. Г. Екологічна складова в системі професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи. *Інноваційна педагогіка*. 2021. Вип. 39. С. 233–238. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/innped_2021_39_49

НІКІТІНА Олена,

*кандидатка педагогічних наук, доцентка, доцентка кафедри
дошкільної та початкової освіти Центральноукраїнського
державного університету імені Володимира Винниченка*

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сьогодення характеризується стрімкими змінами в усіх сферах життя – від соціальних процесів до технологічних досягнень. Це зумовлює потребу у фахівцях нового типу, які володіють не лише професійними знаннями, а й широким спектром загальних компетентностей. Вища освіта, як фундамент формування людського капіталу, повинна оперативно реагувати на глобальні виклики, забезпечуючи розвиток особистості та суспільства в цілому.

Глобальні тенденції вимагають від сучасного спеціаліста вміння швидко адаптуватися, постійно навчатися, критично мислити, програмувати, креативно вирішувати проблеми та ефективно комунікувати у міждисциплінарному та мультикультурному середовищі. Особливе значення має володіння іноземними мовами, зокрема англійською, що розширює можливості професійного зростання та міжнародної взаємодії.

У сфері освіти набувають популярності міждисциплінарні (або мультидисциплінарні) підходи до навчальних і наукових програм, що передбачають інтеграцію знань із різних галузей для вирішення комплексних